

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2014

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 334.711

*В. В. Гончар,
к. е. н., доцент, доцент кафедри «Економіка підприємств,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В МЕЖАХ ПРОВЕДЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

*V. V. Gonchar,
Ph. D., associate professor, Pryazovskyi State Technical University (PSTU), Mariupol*

RESEARCHES OF THE FERROUS METALLURGY PRODUCTION POTENTIAL WITHIN CARRYING OUT STRATEGIC CHANGES

Визначено основні характеристики ступеня використання наявного сучасного виробничого потенціалу підприємств металургійної галузі України, узагальнено трансформаційні процеси структурних змін підприємств цієї галузі в умовах глобалізації та інтеграції виробництва та виявлено детермінанти стратегічного управління господарюючих суб'єктів у цей період. На засаді систематизації результатів аналізу діяльності підприємств чорної металургії в сучасних умовах визначено основні позитивні складові характеристик ступеня використання наявного сучасного потенціалу господарюючих суб'єктів цієї галузі. Визначення основних характеристик ступеня використання наявного сучасного виробничого потенціалу підприємств металургійної галузі України здійснено за допомогою розвинутого методу аналізу, сутність якого полягає у виявленні тенденцій та причин змін базових показників господарюючих суб'єктів за період становлення вітчизняної ринкової економіки, використання яких при розробці основних положень формування і розвитку системи управління структурними змінами підприємств чорної металургії забезпечує фундаментальність обґрунтованих пропозицій.

The main characteristics of extent of use of available modern potential production of the entities of a metal industry of Ukraine, generally transformational processes of structural changes of the entities of this industry in the conditions of globalization and integration of production are determined and determinants of strategic management of accounting entities during this period are revealed. On the principle of systematization of analysis results of activities of the entities of ferrous metallurgy in modern conditions the main positive components of characteristics of extent of use of available modern domestic potential of accounting entities of this industry are determined. Determination of the main characteristics of extent of use of available modern potential production of the entities of a metal industry of Ukraine is performed by means of the developed method of the analysis which essence consists in identification of tendencies and the reasons of changes of basic indicators of accounting entities for the period formation of the domestic market economy which use in case of development of basic provisions of forming and management system development by structural changes of the entities of ferrous metallurgy provides fundamental nature of reasonable offers.

Ключові слова: виробничий потенціал, чорна металургія, стратегічні зміни, глобалізація, інтеграція економіки.

Keywords: potential of production, ferrous metallurgy, strategic changes, globalization, economic integration.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування підприємств названої галузі та забезпечення їх сталого розвитку в умовах нестабільності тісно пов'язано з необхідністю формування та розвитку системи управління їх стратегічними змінами з урахуванням глобалізації них, інтеграційних та конвергенційних процесів світової економіки. Проте запровадження цих процесів та стратегічних змін у діяльності підприємств, які представляють собою об'єктивну необхідність і можливість урахування рівня розвитку суспільства, світової науки та виробництва (техніки, технології та організації галузі), стримується появою додаткових чинників невизначеності як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, обумовлених трансформаційними процесами металургійної галузі, що ускладнюють перехід до висококонкурентної та прибуткової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретико-методологічні положення управління різними формами та галузями господарюючих суб'єктів розвинуто та відзеркалено у роботах зарубіжних вчених: І. Адізеса, І. Ансоффа, Ф. Котлера, Б.З. Мільнера, Д. Мінцберга, А. А. Томпсона, М. Портера, Ч. Хоффера. Проблемами ефективного управління діяльністю підприємств різних галузей промисловості та, зокрема, чорної металургії, в різний час займалися вітчизняні вчені та наукові провідні діячі ближнього зарубіжжя: О.І. Амоша, С.С. Аптекарь, В.М. Андрієнко, М.Г. Білопольський, В.М. Геєць, В.М. Гриньова, Г.К. Губерна, О.В. Кендохов, К.Ф. Ковальчук, В.М. Колосок, Р.Р. Ларіна, Т.Г. Логутова, Ю.В. Макогон, О.І. Момот, В.П. Полуянов, Ф.Ю. Поклонський, Т.Г. Логутова, А. А. Садеків, Д.К. Турченко, В.М. Хобта, Л.Г. Червова, А.В. Череп, М.Г. Чумаченко. Результати аналізу та узагальнення теоретико-методологічних положень вітчизняних і зарубіжних вчених щодо формування та забезпечення управління промисловими підприємствами свідчать про те, що підвищення ефективності їх діяльності потребує розробки теоретичних, методологічних та методичних підходів до розвитку системи управління стратегічними змінами в діяльності господарюючих суб'єктів промисловості для ефективної оцінки та підвищення виробничого потенціалу, перш за все чорної металургії.

Метою статті є дослідження використання наявного сучасного виробничого потенціалу підприємств металургійної галузі України здійснено за допомогою розвинутого методу аналізу, сутність якого полягає у виявленні тенденцій та причин змін базових показників господарюючих суб'єктів за період становлення вітчизняної ринкової економіки, використання яких при розробці основних положень формування і розвитку системи управління структурними змінами підприємств чорної металургії забезпечує фундаментальність обґрунтованих пропозицій.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин в національному господарстві України особливої актуальності набуває необхідність виявлення та урахування світового досвіду управління стратегічними змінами у виробництві продукції (товару) на державному рівні та нарівні провідних галузей вітчизняної економіки та їх підприємств. Особливо це стосується господарюючих суб'єктів чорної металургії.

Україна має достатньо високі показники серед країн-лідерів металургійного комплексу світу, що говорить про значний вплив українських металургійних підприємств на світовий ринок металургійної продукції.

Гірничо-металургійний комплекс України є базовою галуззю, яка забезпечує виробництво близько 27% ВВП країни, 40% надходження всієї валюти, є дуже серйозним чинником експортного потенціалу нашої країни. Більш ніж 80% металопродукції експортується в країни Європи, Азії, Близького Сходу, Північної Америки. Тому розвиток гірничо – металургійного комплексу є для України стратегічно необхідним, задля ефективного розвитку всієї економіки. Він включає: 15

металургійних комбінатів і заводів; 3 феросплавних заводи; 14 гірничодобувних підприємств; 12 коксохімічних заводів; 13 заводів з виробництва вогнетривів; 20 метизних заводів; 8 підприємств з виробництва труб і 134 підприємства, що організували виробництво труб. На їхню частку припадає близько 98% національного виробництва сталі і 100% виробництва передільного чавуну.

Гірничо-металургійний комплекс України є повною технологічною системою. Окремі компанії, такі як Група «Метінвест», ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» мають у своєму складі підприємства з видобутку і переробки залізної руди і виробництва коксу. Комбінати історично сформувалися як об'єднання розміщених територіально поруч промислових підприємств, пов'язаних між собою спільним технологічним процесом і системою управління. Крім основних виробництв до складу комбінатів входять численні непрофільні об'єкти – ремонтні і будівельні підприємства, соціально – культурні, житлово – комунальні, агропромислові, торгові й інші. Великі металургійні підприємства багато в чому повторюють структуру комбінатів, тільки в більш локальному масштабі (окреми технологічні комплекси у вигляді структурних підрозділів). Металургійні підприємства України мають свої певні принципи розміщення. Першим з них є орієнтація на наявність власного коксівного вугілля і довізну сировину. Згідно з цим принципом металургійні підприємства розміщені в Донбасі (міста Донецьк, Макіївка, Костянтинівка, Краматорськ в Донецькій області і міста Стаханов, Алчевськ в Луганській області). По-друге, металургійні підприємства розміщуються з орієнтацією на сировину і довізне вугілля. Це комбінати Кривого Рогу, де знаходиться найбільший в Україні металургійний комбінат «Криворіжсталь» потужністю 6,7 млн т.

В географічній структурі розподілу металургійних підприємств лідирує Донецька обл. (рис.1.1).

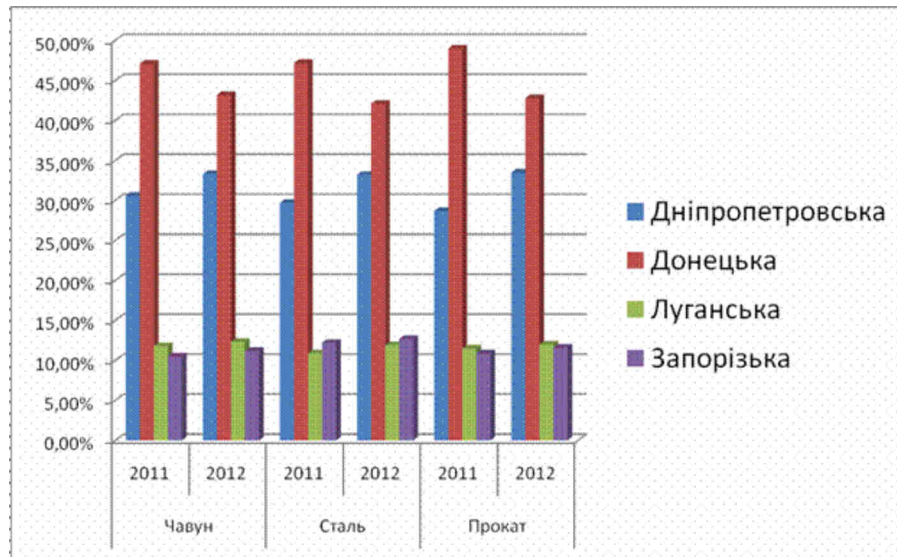

Рис. 1. Питома вага підприємств по областях за видами продукції

Металургійні бази України: в Донецькій області - Приазов'я (більше третини українського виробництва агломерату, чавуну, сталі, прокату, понад 12% коксу, близько 6% сталевих труб), Донбас (близько 40% коксу, 1/6 - 1/8 виробництва чавуну, сталі, прокату, 16% сталевих труб, третина метизів, 5% агломерату), у Дніпропетровській області: Кривбас (близько ¼ залізної руди, 30% агломерату, 1/4 - 1/5 чавуну, сталі, прокату, близько 14% коксу), Придніпров'я (більше ½ феросплавів, сталевих труб, вся марганцева руда України, близько 40% метизів, 1/7 - 1/8 чавуну, сталі, прокату, понад 10% агломерату і коксу), в Запорізькій області (третина залізної руди та феросплавів, 11 - 12% агломерату, коксу, чавуну, сталі, прокату, до 10% агломерату, чавуну, сталі, прокату, сталевих труб, 13% коксу і феросплавів).

З орієнтацією на наявність прісної води і споживача металу і розміщення між сировиною та паливом діють комбінати Запоріжжя, Дніпропетровська і Дніпродзержинська. Таке розміщення зумовлює кращу територіальну організацію виробництва чорних металів. Тут же в Придніпров'ї в Нікополі та Новомосковську є підприємства чорної металургії, які переплавляють металобрухт і металеву стружку, а з отриманого металу виробляють труби (трубопрокатне виробництво). У Запоріжжі є завод спецсталей, де якісну сталь виробляють за допомогою електроенергії. Тут же, в Запоріжжі, є завод феросплавів. Феросплави також виробляються в Донбасі (м. Стаханов). Дуже поширеною у розміщенні чорної металургії розвинутих країн світу є орієнтація на морські порти. В Україні таким чином розміщені підприємства Маріуполя (ПАТ «ММК «Азовсталь» та ПАТ «ММК ім. Ілліча»), які отримують залізну руду з Керчі і Кривого Рога, а коксівне вугілля з Донбасу.[5]

Зараз в Україні сформувалися три основні металургійні райони: Придніпров'я, Донецьк і Приазов'я. У Придніпровському районі чорна металургія стала профільною комплексуючою галуззю, на основі якої сформувалися великі промислові центри і вузли з металургійними підприємствами, які виробляють близько 50% виробництва чорних металів і мають виразну спеціалізацію і стійкі зв'язки між собою та споживачами металу. Тут розташовано 14 металургійних підприємств з 32 в Україні: до Дніпровського металургійного вузла належать металургійні підприємства Дніпропетровська (чотири), Дніпродзержинська і Новомосковська, які виробляють чавун, сталь, прокат, колеса для залізничного транспорту, бляхи, мостові конструкції, сплави, а також іншу продукцію; до Запорізького металургійного вузла належать металургійні підприємства повного циклу ПАТ «Запоріжсталь», електросталеплавильний завод «Дніпросталь» і феросплавний завод. «Запоріжсталь» випускає чушковий чавун, тонко гаряче - і холоднокатану листову сталь, сталеві відливки, трансформаторну сталь, білу бляху, холоднокатану сталевий лист для автомобільної промисловості тощо. «Дніпросталь» випускає сталь для машинобудівної промисловості; до Криворізького металургійного вузла належать найбільші в Україні кар'єри, шахти, п'ять гірничозбагачувальних комбінатів, металургійне підприємство, трубопрокатний і феросплавний заводи Нікополя та його марганцева промисловість; до Кременчуцького вузла чорної металургії, що формується, належить Полтавський гірничозбагачувальний комбінат, який працює для потреб металургії Придніпров'я і Донбасу; до Донецького металургійного району належать 13 металургійних підприємств, потужних коксохімічних підприємств, які виробляють понад 50% коксу України. По два металургійні підприємства розміщені в містах Донецьк, Макіївка, Алчевськ, Харцизьк; по одному – в містах Снаківськ, Краматорськ, Костянтинівка, Луганськ та Алмазне. Вони виробляють майже 50% чавуну і майже 33% продукції металевих промисловості України. У Донецькому металургійному районі сформувалися 3 металургійні вузли: Донецько-Макіївський, Снаківський та Алчевсько - Алмазнянський:

1) Донецько-Макіївський вузол має 4 металургійні підприємства, ряд коксохімічних та інших підприємств. У містах Макіївка та Донецьк створене трубопрокатне виробництво, коксохімія, налагоджено виробництво вогнетривів;

2) Снаківський вузол має металургійне підприємство, яке неодноразово реконструювалося;

3) до Алчевсько-Алмазнянського вузла (Луганська обл.) належать два металургійні підприємства — Алчевський і Алмазнянський, та феросплавний завод у місті Стаханові.

У Донецькій області виділяють також Харцизький, Краматорський, Костянтинівський металургійні підприємства. До складу Приазовського району чорної металургії належать підприємства Маріуполя, а також залізрудні родовища Керченського басейну та металургійні підприємства у Керчі, які випускають чавун, сталь і прокат і працюють на офлюсованому агломераті з керченських руд та частково на рудах Криворіжжя. Чорна металургія Приазов'я забезпечує металом місцеві машинобудівні підприємства і тісно пов'язана з коксохімією, виробництвом добрив і будівельних матеріалів.

Для розвитку чорної металургії в Україні є всі умови: величезна, компактно розміщена сировинна база (залізни, марганцеві руди, вогнетриви, флюсові вапняки тощо); споживач (металосемне машинобудування); густа транспортна мережа; значні паливні (коксівне вугілля) та трудові ресурси. Підприємства повного циклу тягнуть або до джерел сировини (Придніпров'я), або до споживача і джерел палива (Донбас), або знаходяться між ними (Приазов'я). Для виплавки 1т чавуну витрачається 1,2 – 1,5 т вугілля, 1,5 т залізної руди, понад 0,5 т флюсових вапняків і 30 м3 води. Підприємства переробної металургії розміщуються там, де є машинобудівні підприємства. Виплавка на них здійснюється з металу, який привозять з інших підприємств, металобрухту, відходів машинобудування.

Україна повністю забезпечує себе власною залізною рудою, коксом, марганцем та іншими допоміжними матеріалами. За запасами залізних руд Україна займає в світі четверте місце (27 млрд. т; після Росії, Бразилії, Австралії), а за їх видобутком – шосте (48 млн. т; після КНР, Бразилії, Австралії, Індії, США). Найбільший залізрудний басейн – Криворізький (Дніпропетровська обл.), 75% залізної руди якого видобувається відкритим способом. Багаті залізни руди (із вмістом Fe до 60%) тут майже вичерпані, і тепер у Кривбасі видобувають переважно бідні руди (вміст Fe – 35%), що значно підвищує кількість відходів. Після збагачення на Південному, Криворізькому, Центральному, Північному та Інгулцькому гірничозбагачувальних комбінатах руда перетворюється на концентрат із вмістом заліза майже 62% і надходить на агломератний фабрики, а далі – у домни. Більше половини збагачувальної руди постачається на металургійні підприємства з європейської частини Росії, Словаччини, Угорщини, Польщі.

На Керчинський (Крим) залізорудний басейн припадає 4,2% загального видобутку руди в Україні, основним споживачем якої є металургійні підприємства Маріуполя. Триває освоєння родовищ Кременчуцького (Полтавська обл.) та великих запасів, у тому числі багатих руд Білозерського (Запорізька обл.) залізорудних районів. Придніпровський марганцеворудний басейн (Дніпропетровська область – Нікопольське, Інгулецьке родовища та Запорізько-Токмацьке) – найбільший у світі за видобутком, а за запасами займає друге місце після Південно-Африканської Республіки (ПАР). Видобування здійснюється на дві третини відкритим та шахтовим способом. Марганцеву руду Україна постачає металургійним підприємствам Росії та ряду європейських держав. Половину коксу для металургії дають коксохімічні комбінати Донбасу, де розташовано 13 з 18 коксохімічних підприємств України. Великі коксохімічні комбінати Донбасу, а також Придніпров'я розміщені у містах Макіївка, Маріуполь, Горлівка, Стаханові, Запоріжжі, Дніпродзержинську, Кривому Розі, Дніпропетровську. Флюси, металургійні кварцити, вогнетривкі глини є складовою частиною сировинної бази металургійного комплексу. Вогнетривкі глини видобувають у Донецькій області, високоякісні флюсові вапняки й доломіти – у Донецькій, Дніпропетровській областях і в Автономній Республіці Крим.

Виробництво чорних металів зосереджено переважно на підприємствах повного циклу, що розміщені в трьох районах – у Придніпров'ї (міста Дніпродзержинськ, Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Запоріжжя), Донбасі (міста Донецьк, Макіївка, Комунарськ, Костянтинівка, Краматорськ), Приазов'ї (місто Маріуполь). Найбільшими металургійними підприємствами є: «АрселорМітталКривийРіг», «МК «Азовсталь», «ММК ім. Ілліча» «Запоріжсталь» (рис. 2) частка яких складає більш ніж 90 % в загальному обсязі виробництва прокату в країні. Аналіз довів, що за останнє десятиріччя частка цих підприємств тільки збільшилася, що свідчить про інтенсифікацію процесів концентрації на підприємствах чорної металургії.

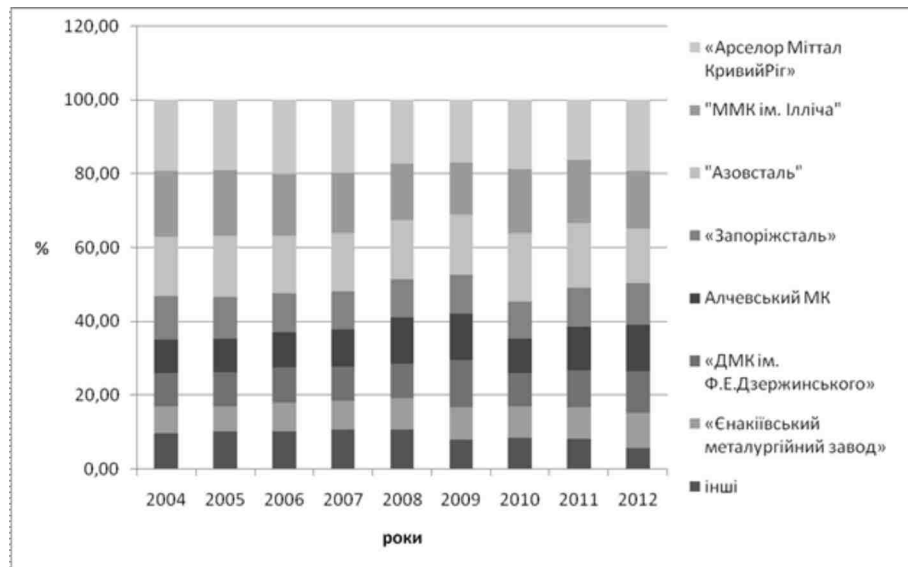

Рис. 2. Структура виробництва прокату підприємствами чорної металургії України за 2004 – 2012 рр.

Основним способом виплавки чавуну та сталі залишається доменно-мартенівський. Значними його недоліками є: велика матеріало- та працеемність; економічна нерентабельність (усі домни України – дотаційні); велике забруднення навколишнього середовища. Киснево-конверторний спосіб виплавки сталі використовується з 1956 року, він значно економічніший, дозволяє переплавати металобрухт, дає можливість контролювати кількість і якість сталі, не потребує додаткового палива у вигляді природного газу; процес виплавки триває до 50 хвилин (для порівняння – мартенівська виплавка триває 6 – 12 год.).

Електрометалургія виробляє найякіснішу сталь при низькому забрудненні навколишнього середовища. Переробна металургія розвинена у Запоріжжі, Костянтинівці, Стаханові. Центрами трубного виробництва є Новомосковськ, Дніпропетровськ, Нікополь, Луганськ, Харцизьк, Маріуполь. Значний розвиток отримало виробництво феросплавів (Запоріжжя, Нікополь, Стаханов). На сучасному етапі чорна металургія переживає кризу, свідченням якої є зменшення в 2 – 3 рази (1985 – 1995 рр.) як видобутку сировини, так і виробництва готової продукції. Підприємства чорної металургії є значними забруднювачами навколишнього середовища. На їх долю припадає четверта частина викидів пилу, окису вуглецю, більше половини окисів сірки від їх загального обсягу в країні. Вітчизняна металургійна промисловість більшою мірою орієнтована на випуск плоского прокату (листа і рулону) - близько 55% виробничих потужностей. На решту частку припадають підприємства по виготовленню довгомірного прокату. Є також можливість виробництва прокату з легованих марок сталі [3].

Формування та розвиток системи управління базується на висновках про розвиток металургійної галузі і подальші перспективи. Структурна перебудова і модернізація виробництва відбуваються в контексті світових тенденцій розвитку металургії, з якими об'єктивно і неминуче повинен співвідноситися розвиток металургії в Україні. Світові металургійні лідери цілеспрямовано консолідують свої виробничі можливості з метою інтенсифікації процесів технологічного оновлення, зниження організаційних витрат і збільшення ваги на ринку. Не менш важливою доміантою розвитку галузі є стрімка розробка і впровадження нових металургійних технологій, де на перший план виходить ресурсо- і енергозбереження. Вітчизняні металурги ще можливості впровадження подібних технологій, хоча сировинна база (донбасівська антрацитинообхідної якості) для цього існує.[7]

Найімовірніше ця тенденція збільшуватиметься, тому всі зацікавлені в присутності на світовому ринку як з боку підприємств, так і з боку держорганів повинні не тягнути розробку і впровадження системних заходів, на протидію, а головне — на попередження виникнення ситуацій утистки вітчизняних підприємств в регіонах експорту. Одним з дієвих механізмів, який забезпечує пом'якшення цієї ситуації є впровадження постійного моніторингу світових ринків металопрокату із залученням відповідних фахівців з метою попередження антидемпінгових розслідувань. Все сказане підтверджується аналізом основних економічних показників найбільших підприємств галузі. Аналіз проведено за наступними показниками (рис.3 – 7): обсяг виробництва продукції в цінах, що діють; чистий дохід від реалізації; експорт; фінансові результати від операційної діяльності; рентабельність реалізованої продукції; витрати на 1 грн. чистого доходу, які є одними із основних контролюючих показників ефективності впровадження змін на підприємствах. Дані показники розглядаються за період 2004-2012 рр. Для наочності збудовано діаграми по кожному показнику .

Спостерігається тенденція поступового нарощування обсягів виробництва основних видів металопродукції: чавун на 12,5%, сталь 16,2%, прокат 13,9%, але на до кризовий рівень 2007 рік підприємства не вийшли (рис. 3). Незважаючи на те, що динаміка основних економічних показників виробничої діяльності зростає (рис. 4) ми бачимо негативну тенденцію до зросту собівартості, яка на кінець 2012 року вже перевищує чистий дохід.

Це в свою чергу підтверджує різке падіння рентабельності продажів (рис. 5). Середня рентабельність галузі знижується - це наслідок цін, що збільшилися, на паливно – енергетичні ресурси, а також монополізація ринку залізорудної сировини. Зіставлення темпів змін на сировину, енергоресурси та цін на продукцію за період 2002-2012 рр. (рис. 6) показує, що починаючи з другого півріччя 2004 р. ціни на сировину зростають більш високими темпами, ніж ціни на продукцію. За аналізований період ціни на сировину та паливно – енергетичні ресурси зросли.

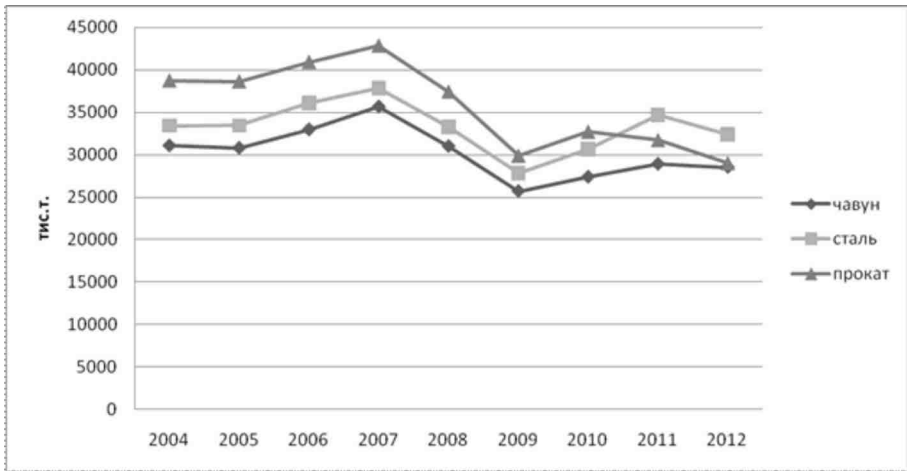

Рис. 3. Виробництво основних видів продукції підприємствами чорної металургії за 2004-2012 рр., т.т.

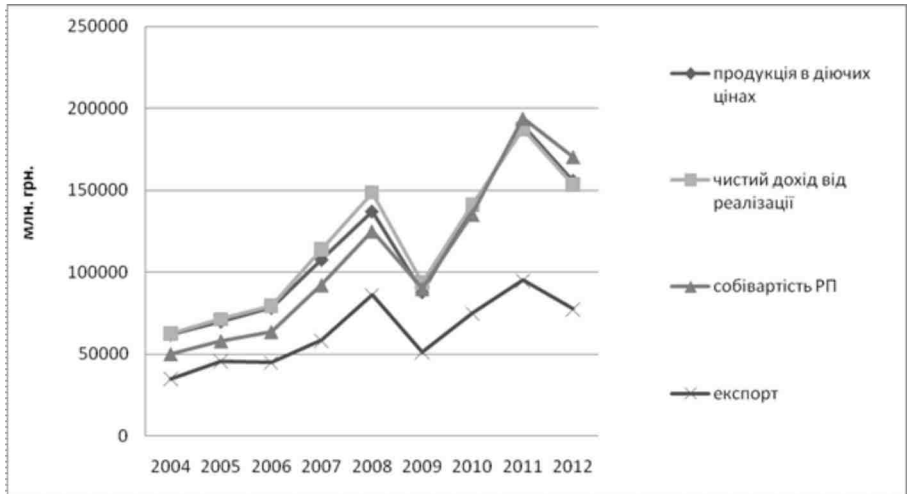

Рис. 4. Динаміка основних економічних показників підприємств чорної металургії за 2004-2012 рр., млн. грн.[6,7]

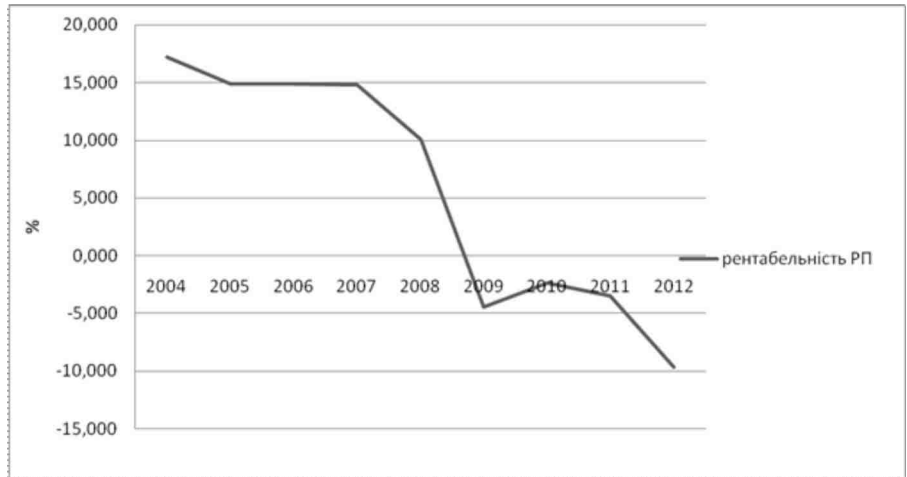

Рис. 5. Рентабельність реалізованої продукції, % [2,3,5]

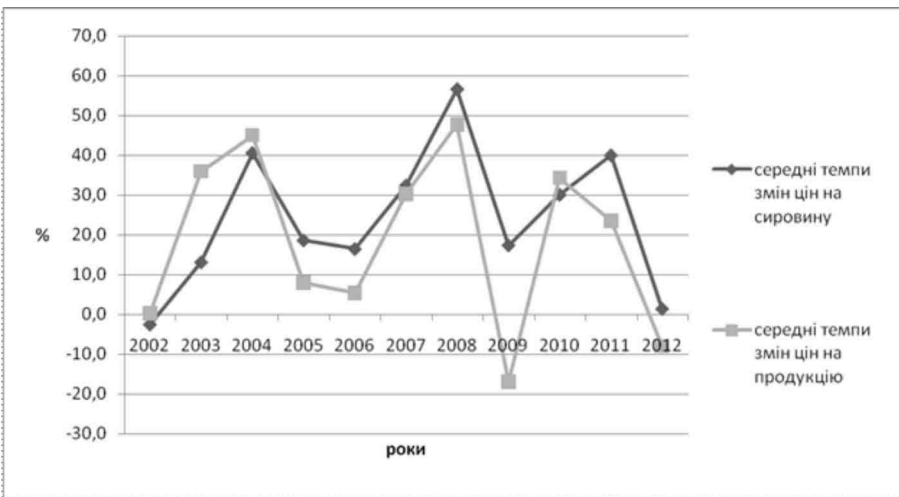

Рис. 6. Співвідношення темпів змін на сировину, енергоресурси та цін на продукцію 2004-2012 рр. [2,5,6]

В результаті чого відбулося збільшення витрат на 1 грн (рис. 7) чистого доходу, що виступило одним із чинників трансформаційних змін у структурі власності підприємств чорної металургії та призвело до змін їх функціональної спрямованості: перетворення із «центрів прибутку» до «центрів затрат» вже у структурі холдингів.

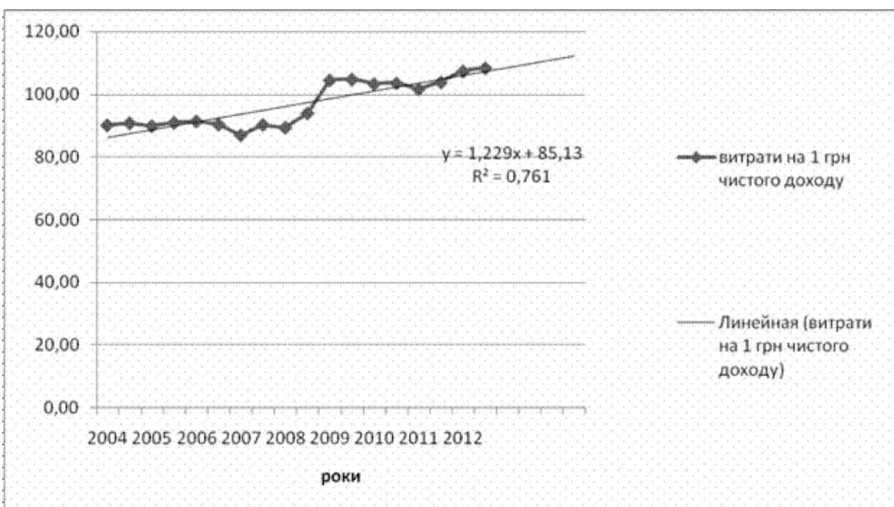

Рис. 7. Витрати на 1 грн. чистого доходу

Основними причинами такого положення можна назвати:

металургійна галузь має структурну недосконалість і технологічне відставання (45,2% сталі виробляється в мартенівських печах, 51% - у конвертерах і тільки 3,8% - в електросталеплавних печах).

- старіння основних виробничих фондів, зношеність яких перевищує 65%; на устаткуванні з терміном служби вище нормативного виробляється 50% всієї металопродукції.

- висока матеріалі і енергоємність виробництва (питома витрата умовного палива на виробництво 1 т сталі становить до 890 кг);

- швидкі темпи зростання на сировину, природний газ та електроенергію (рис.1.5)

- складні соціальні проблеми – переважна більшість підприємств є містоутворюючими, що приводить до серйозних ускладнень у разі скорочення неефективних виробничих потужностей.

Висновки: Запровадження цих процесів та стратегічних змін у діяльності підприємств, які представляють собою об'єктивну необхідність і можливість урахування рівня розвитку суспільства, світової науки та виробництва (техніки, технології та організації галузі), стримується появою додаткових чинників невизначеності як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, обумовлених трансформаційними процесами металургійної галузі, що ускладнюють перехід до високо конкурентної та прибуткової діяльності.

Список використаних джерел.

1. Аптекар С.С. Металургическое предприятие в системе ресурсопотребления / С.С. Аптекар, Р.С. Близкий // Экономика промышленности. – 2004. – 1 (23). – С.25-31.
2. Аптекар С.С. Экономические проблемы черной металлургии Украины: монограф. / С.С. Аптекар, А.И. Амоша. – Донецк: ДонГУЭТ, 2005. – 383 с.
3. Gonchar V.V. Management of strategic planning in modern corporations/ V.V. Gonchar // Problems and perspectives of development of the cooperation between south-eastern European countries within the framework of black sea economic cooperation: Tenth international jubilee scientific and practical conference, Albena 18 – 19 September 2012., – Svishtov: D.A. Tsenov Academy of Economics, 2012. – V.II. – P. 117 – 125.
4. Колосок В.М. Методология розвитку стратегічного управління великих промислових підприємств: моногр. / В.М. Колосок. - Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – 247 с.
5. Колосок В.М. Оцінка ефективності діяльності підприємств металургійних комплексів України / В.М. Колосок, Я. Ходова // Вісник Хмельницького національного університету: зб.наук.пр. – Хмельницький: ДВНЗ «ХНУ», 2012. –Вип. №1 (184). – С. 10-15.
6. Логутова Т.Г. Комплексное управление экспортной деятельностью крупного промышленного предприятия: монография / Т.Г. Логутова, А.Г. Демьянченко. – Мариуполь: ГВУЗ «ПГТУ», 2007. – 290 с.
7. Макогон Ю.В. Горно-металлургический комплекс Украины: мифы и реальность / Ю.В. Макогон //Зеркало недели. - 2008. - № 34. – С. 3.
8. Макогон Ю.В. Криза у світовій економіці: стратегічні пріоритети металургії України / Ю.В.Макогон, М.Г. Шпундра // Стратегічні пріоритети. – 2009. - №1(10). – С.86-95.

References.

1. Apetekar S. S. (2004) "The metallurgical enterprise in the system of saving resources", Economy of the enterprise, ed. 1 (23), pp. 25-31.
2. Apetekar S. S. (2005) "The Economic problems of ferrous metallurgy of Ukraine": monograph., Donetsk: DonHUET., - 383 pp.
3. Gonchar V.V. (2012) "Management of strategic planning in modern corporations", Problems and perspectives of development of the cooperation between south-eastern European countries within the framework of black sea economic cooperation: Tenth international jubilee scientific and practical conference, Bulgaria, Albena, pp. 117 – 125.

4. Kolosok V.M. 2012 "Methodology of development of strategic management of large industrial enterprises" : monograph. / V.M. Kolosok - Mariupol: SHEI «PSTU», - 247 pp.
5. Kolosok V.M. "Estimation of efficiency of activity of enterprises of metallurgical complexes of Ukraine" , Announcer of the Khmelnytsk national university :, 2012. -Ed. №1 (184). - pp. 10-15
6. Loghutova T.G. (2007) "The Complex management by export activity of major industrial concern" : monograph ,Mariupol: SHEI «PSTU» - 290 p.
7. Mackogon Y.V. (2008), "Mining and ferrous metal industry of Ukraine : myths and reality", Mirror weekly, vol. № 34, p. 3.
8. Mackogon Y.V. (2008), "Crisis in a world economy: strategic priorities of metallurgy of Ukraine", Ed. №1(10), pp .86-95.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"